

Samenwerkende
Beroepsverenigingen
Jeugd

www.sbjjeugd.nl

Aan de staatssecretaris Jeugd, Preventie en Sport
De heer V.P.G. Karremans
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

Utrecht, 4 februari 2025

Betreft: Input SBJ voor maatschappelijk gesprek vrijheidsbeperking in open jeugdhulp

Geachte heer Karremans,

Graag reageren de Samenwerkende Beroepsverenigingen Jeugd (SBJ) op de beleidsreactie van uw ministerie op het advies 'Vrijheidsbeperkende maatregelen in de open residentiële jeugdhulp?' van de Raad voor Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming (RSJ). Allereerst spreken wij onze waardering uit voor de beleidsreactie, die recht doet aan de complexe materie waar we mee te maken hebben op dit terrein. Als SBJ hechten wij zeer aan een zorgvuldige besluitvorming op dit thema, dat recht doet aan de rechtsbescherming van de jeugdigen die te maken hebben met vrijheidsbeperkende maatregelen. Daarnaast is het van groot belang om oog te hebben voor de veiligheid en handelingsmogelijkheden van professionals die dagelijks worden geconfronteerd met de uitdagingen om goede hulp te verlenen binnen de beperkingen die er gelden in de open residentiële jeugdhulp.

Context (afbouw) gesloten jeugdhulp

Sinds de afbouw van het aantal plekken in gesloten jeugdhulpaccommodaties zien we een toename van jeugdigen met complexe en meervoudige problematiek binnen de open jeugdhulpsetting. Bijvoorbeeld jeugdigen met psychische en verslavingsproblematiek, contacten in het loverboycircuit, jeugdigen met suïcidale of gewelddadige gedachten en uitingen, jeugdigen met dreigende automutilatie en jeugdigen die op een andere manier moeite hebben zich in deze uitdagende maatschappij staande te houden. Al deze groepen hebben hun eigen uitdagingen (persoonlijk of thuis), waardoor zij in de residentiële jeugdhulp terecht zijn gekomen. Een deel van deze jeugdigen werd eerder in een gesloten setting geplaatst, bijvoorbeeld vanwege een gebrek aan mogelijkheden voor goede hulp in de open setting. Nu deze jeugdigen (weer) in de open setting terecht komen, geeft dat verschillende uitdagingen voor henzelf en voor de professionals die betrokken zijn bij de hulp aan deze jeugdigen.

Vanuit onze achterban zijn er geluiden die voor en tegen de verdere afbouw van de gesloten jeugdhulp zijn. Zo is een nuancering op z'n plaats van de connotatie bij gesloten jeugdhulp, waar professionals onder grote druk dag in dag uit hun uiterste best doen om de jongeren met zeer complexe problematiek daar passende hulp te bieden. In instellingen voor gesloten jeugdhulp zitten op dit moment ook niet alleen jongeren met een machtiging gesloten jeugdhulp en dit kunnen (op groepsniveau) ook relatief open settingen zijn. Het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen in die instellingen gaat volgens het 'nee-tenzij'-principe en het uitvoeren moet altijd proportioneel zijn. De wens om meer helderheid over de criteria op grond waarvan een instelling aan de kwaliteitseisen voldoet om deze zorg te bieden, klinkt vanuit onze achterban. Ook mist men de mogelijkheid om vrijheidsbeperking voorwaardelijk in te zetten, zodat jongeren leren omgaan met kansen en vertrouwen, maar er wel een stok achter de deur blijft.

Daarnaast lijkt er behoefte te blijven aan een plek waar jeugdigen, tijdelijk en onder de juiste omstandigheden geplaatst kunnen worden met toepassing van (vergaande) vrijheidsbeperkende

BPSW
Beroepsvereniging
van professionals
in sociaal werk

V&VN
Vereniging van
Nederlandsche
Kinder- en
Jeugdpsychiaters

FVB
Federatie
Vrijheidsbeperkende
Beperkingen

BVJONG
Beroepsvereniging
van Jongeren

AJN
Aankomende
Jongeren
Nederland

landelijke
huisartsen
vereniging

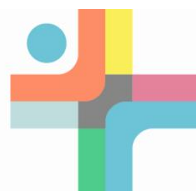
NVKI
Nederlandse
Vereniging voor
Kinder- en
Jeugdpsychiatrie

nvo
Nederlandse
Vereniging van
Ouder- en
Volwassenen

LVP
Landelijke Vereniging van
Vrijheidsbeperkende
Beperkingen

NEDERLANDSE
VERENIGING VAN
PSYCHIATRIE
NIP

NIP
Nederlandse
Instituut van
Psychologen

maatregelen. Jeugdigen die zelf ook aangeven de begrenzingen van een gesloten setting als veilig te ervaren. Veilig bijvoorbeeld tegen dreigingen van buitenaf (bv. loverboys) of dreigingen van binnenuit (suïcidaliteit, agressiviteit). Als er gekozen wordt voor volledige afbouw van de gesloten jeugdhulp, betekent dit dat ook de jeugdigen die zelf aangeven behoefte te hebben aan een 'veilige setting' in een open setting worden geplaatst. Dit moet met veel zorgvuldigheid en veiligheid omgeven worden, voor zowel de jeugdigen zelf als voor de professionals.

Vrijheidsbeperking in de open jeugdhulp, reactie op voorstel

De SBJ is het met u eens dat de ambitie moet zijn dat alle jeugdigen passende zorg krijgen binnen een passende setting. Daarvoor is het regelen van een wettelijke basis voor toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen (VBM) binnen de open setting en met voldoende handelingsperspectief voor professionals, het overwegen waard. De huidige situatie waarin vrijheidsbeperking wordt toegepast in de open setting, zonder deze waarborgen en wettelijke regeling, is onwenselijk, zowel voor jeugdigen als voor professionals. Deze laatste groep krijgt te maken met jongeren met complexe en meervoudige problematiek en past nu VMB toe vanuit handelingsverlegenheid, om de eigen veiligheid te borgen of om een jongere te beschermen tegen eerdergenoemde dreigingen. Dit terwijl men zich veelal bewust is van het feit dat men handelt in strijd met de professionele standaard. Deze onzekerheid en onduidelijkheid is voor professionals ook zeer onwenselijk en moet op zo kort mogelijke termijn worden opgelost.

SBJ kan zich vinden in de voorgestelde keuze om de Jeugdwet aan te passen in lijn met de wetgeving rond onvrijwillige zorg, waarbij onze voorkeur uitgaat naar aansluiting bij een bestaand regiem waarbinnen ruimte voor individuele, periodieke beoordeling door betrokken professionals voor de toepassing van VBM in specifieke situaties. Er kan in dat geval gekeken worden waar het gedrag vandaan komt waar de VMB voor noodzakelijk is. Deze deskundigheid moet dan uiteraard binnen de open setting beschikbaar komen.

De voorgestelde wetswijziging biedt een kans om essentiële rechtsbescherming beter te waarborgen en de negatieve impact van dergelijke maatregelen te minimaliseren. Het inzetten van dergelijke maatregelen moet ons inziens worden begeleid door een helder ethisch kader waarin bijvoorbeeld deskundige professionals, zoals orthopedagogen-generalisten en GZ- of K&J psychologen kunnen adviseren over de proportionaliteit en de impact op de ontwikkeling van het kind. Een ethische toets kan ervoor zorgen dat de inzet van maatregelen niet alleen juridisch maar ook ontwikkelingspsychologisch verantwoord is.

Als vertegenwoordigers van professionals ondersteunen we het idee dat elke beslissing over vrijheidsbeperking in de open jeugdhulp bij voorkeur moet worden genomen in (multidisciplinair) overleg. Hierdoor kan worden geborgd dat de gekozen aanpak de best mogelijke zorg biedt en dat alternatieven zorgvuldig zijn overwogen. Dergelijke multidisciplinariteit is wellicht niet eenvoudig te realiseren binnen kleinschalige voorzieningen, zodat (boven?)regionale expertise en ondersteuning dient te worden georganiseerd.

Risico van een nieuw regiem is overigens verzwaring van de administratieve lasten – hier dient nadrukkelijk oog voor te zijn. Gezien de werkdruk bij de professionals in deze setting is verdere administratieve lastendruk onacceptabel. Deze bestaat overigens niet alleen uit de administratie zelf (papierwerk) maar ook de formalisering van gesprekken die gevoerd moeten worden. Een lean en mean proces om tot rechtsbescherming te komen en een proces van continue verbeteren (reflectiemomenten en leerbijeenkomsten over toepassen van VBM) is van groot belang.

Vrijheidsbeperking of pedagogische bescherming?

Wat betreft de noodzaak om tijdelijke en incidentele vrijheidsbeperking toe te passen in het kader van een pedagogische maatregel, zoals het innemen van een telefoon gedurende de nacht of het tijdelijk op de kamer plaatsen 'om af te koelen', vragen we u hier met onze professionals over in gesprek te gaan. Niet alle vormen van beperking tasten namelijk zodanig de fundamentele rechten van het kind aan (die wij uiteraard volledig onderschrijven) dat een wettelijk regiem daarvoor wenselijk is. Regels of maatregelen die passen binnen een regulier pedagogisch klimaat zoals dat in een thuis-setting ook zou gelden (en we willen nu eenmaal ook dat jeugdigen in een 'zo thuis mogelijke setting' opgroeien, ook residentieel), zouden moeten worden uitgezonderd van het strenge regiem dat geldt voor VMB's. Het binnen de sector bespreken van wat 'pedagogisch beschermen' is en wat VBM is heel wenselijk en SBJ zou daarin een rol kunnen en willen spelen. Daarbij zou specifiek moeten worden gezocht naar een oplossing voor het feit dat afzonderen van een jongere in de eigen kamer met een dichte deur momenteel niet mogelijk is.

Voorwaarden

De voorwaarden voor de inzet van VBM in de open jeugdhulp, zoals gesteld in uw beleidsreactie, onderschrijven wij. Het uitgangspunt moet zijn 'nee-tenzij', en er moet voldaan zijn aan de principes van proportionaliteit, subsidiariteit, effectiviteit en noodzakelijkheid.

De beschikbaarheid van voldoende passende hulp door inkoop vanuit gemeenten is uiteraard een noodzakelijkheid. Daarnaast is een belangrijke voorwaarde voor het slagen dat professionals voldoende ondersteuning ervaren in het toepassen van VBM. VMB zijn namelijk emotioneel belastend voor zowel jeugdigen als hulpverleners. Dit betekent dat zij hiervoor voldoende training krijgen in het voorkomen van de inzet van VBM, inzet van alternatieven, het correct inzetten van VBM (ethische besluitvorming), stressmanagement en de mogelijkheid om de inzet van VBM te bespreken met collega's (intervisie). Het opzetten van een expertisecentrum, specifiek op dit terrein, is iets waar vanuit het veld al ideeën over zijn en waar SBJ graag over meedenkt.

Buiten de instellingen waar de maatregelen mogen worden ingezet, dient ook voldoende scholingsaanbod te zijn hoe zonder vrijheidsbeperkende maatregelen passende zorg te bieden. Een van de onderdelen hierbij dient te zijn de inzet van informele steunfiguren, waarvoor SBJ momenteel aan een traject werkt om de kennis hiervan in het veld te vergroten. Alleen van voldoende scholing kunnen professionals zich bekwaam achten en hun vakmanschap vergroten. De handreiking van het NJI is hiervoor een goede aanzet, maar zonder training en scholing niet voldoende.

Tot slot

Bovenop de aandachtspunten, vinden we als SBJ dat er meer geïnvesteerd moet worden in de preventieve zorg en interventies die vrijheidsbeperking voorkomen. Hoewel de beleidsreactie spreekt over rechtsbescherming, mist een duidelijke focus op het versterken van preventieve zorg en interventies om te voorkomen dat jongeren in de residentiële jeugdhulp terechtkomen en vervolgens dat vrijheidsbeperking moet worden ingezet. Dit zou een centrale pijler van het beleid moeten zijn. Er kan bijvoorbeeld meer aandacht zijn voor oplossingsgerichte interventies zoals trauma-geïnformeerde zorg, gezinstherapie, en innovatieve methoden (bijvoorbeeld e-health). Deze kunnen mogelijk voorkomen dat VMB nodig zijn. SBJ gaat hiervoor samen met stichting JIMwerkt een plan opstellen hoe zij professionals in de 24uurssetting kunnen ondersteunen.

Verder erkent de beleidsreactie de noodzaak van een wetswijziging, maar biedt weinig concrete maatregelen voor de korte termijn om de huidige praktijk zonder wettelijke basis en rechtswaarborgen aan te pakken. Tijdelijke maatregelen en meer ondersteuning voor professionals zijn noodzakelijk om de periode tot de wetswijziging te overbruggen en de rechtspositie van jeugdigen (en rechtszekerheid voor professionals) direct te verbeteren.

Uiteraard gaan we graag met u in gesprek over de mogelijkheden om vanuit SBJ bij te dragen aan het vergroten van het vakmanschap van medewerkers in de gesloten en open jeugdhulp en hoe de inzet van VMB's in beide settings zorgvuldig te reguleren.

Met vriendelijke groet,

Namens de Samenwerkende Beroepsverenigingen Jeugd¹,

Pim Hoek en Nathalie Wils,

Vertegenwoordigers SBJ, stuurgroepleden Hervormingsagenda Jeugd

¹ Samenwerkingsverband van de Beroepsvereniging van professionals in sociaal werk (BPSW), Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO), Nederlands Instituut van Psychologen (NIP), Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVvP), Jeugdartsen Nederland (AJN), Verpleegkundigen en verzorgenden Nederland (V&VN), Landelijke huisartsen vereniging (LHV), Nederlandse vereniging voor Kindergeneeskunde (NVK), de Beroepsvereniging voor kinder- en jeugdigenwerk (BV Jong), Landelijke vereniging van vrijgevestigde psychologen & psychotherapeuten (LVVP), Federatie Vaktherapeutische Beroepen (FVB).

